

Департамент освіти і науки
виконавчого органу Київської міської ради
(Київської міської державної адміністрації)
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Інститут післядипломної освіти

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ КИЄВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Методичні рекомендації

Педагогам,
учням,
батькам,
керівникам закладів
освіти

Київ — 2024

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)
Ф50

Рекомендовано до оприлюднення в Інтернеті
Вченою радою Інституту післядипломної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 6 від 04.06.2024 р.)

За загальною редакцією
Олени ФІДАНЯН, Михайла ВОЙЦЕХІВСЬКОГО

Рецензенти:

Митник О.Я., завідувач кафедри практичної психології Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор;

Малишев В.В., професор кафедри фундаментальних та медико-профілактичних дисциплін Міжнародного європейського університету, доктор технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України.

Організація освітньої діяльності в закладах освіти Києва
Ф50 в умовах воєнного стану. Методичні рекомендації : навч.-метод.
посіб. / Упоряд.: Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О. ; за заг.
ред. О. Фіданян, М. Войцехівського. — Київ : Київ. столич. ун-т
ім. Б. Грінченка, 2024. — 428 с.

ISBN 978-617-658-123-9

У методичному пораднику зібрано рекомендації зі збереження і зміцнення ментального здоров'я. Узагальнено практики керівників закладів освіти із реалізації реформи «Нова українська школа», організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. Окреслено особливості організації освітньої діяльності в умовах воєнного стану. Запропоновано методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у 2024/2025 навчальному році. Визначено перспективи позашкільної та позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Для вчителів, керівників закладів освіти, учнів, батьків, методистів методичних кабінетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

УДК: 37.091.2(477.411):613.8]:355.01](072)

© Департамент освіти і науки виконавчого органу

Київської міської ради

(Київської міської державної адміністрації), 2024

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Фіданян О., Войцехівський М., Дідур О., упорядкування, 2024

ISBN 978-617-658-123-9

ЗМІСТ

Вступ 7

**ПІДТРИМКА МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІВ,
УЧНІВ, БАТЬКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 9**

- Ольга Хмелева-Токарева, Олена Сокол, Тетяна Гулевич, Марія Величко,
Вікторія Торліна.* Організація освітньої діяльності
у векторі збереження і зміцнення ментального здоров'я 9
- Марина Шопіна.* Як організувати індивідуальну роботу дошкільника
з особливими освітніми потребами 45
- Владислава Смолянова.* «Сонячні діти». Сучасні методи
для навчання учнів з синдромом Дауна 51
- Людмила Мальованна.* Очікуваний виклик
в освітньому середовищі — інклюзія в освіті 59

**РОБОТА КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61**

- Костянтин Линьов.* Поради колегам від слухачів фахового курсу
для керівників закладів загальної середньої освіти
«Реалізація реформи «Нова українська школа»:
навчання у 5–7 класах за Державним стандартом
базової середньої освіти» 61
- Олександр Пошелюжний.* Поради молодому/новопризначеному
директору: вносимо зміни до статуту ЗЗСО 86
- Валентина Кучерява.* Особливості організації освітнього процесу
в очному, дистанційному та змішаних формах
в умовах воєнного стану 89
- Світлана Олексенко, Наталія Петрошук, Світлана Савченко.*
Безпечне та здорове освітнє середовище
для учасників освітнього процесу 96

**ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. ВИКЛИКИ.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ 102**

Дошкільна і початкова освіта 102

- Людмила Меленець.* У новий навчальний рік з новим Законом
«Про дошкільну освіту» 102

<i>Світлана Цибульська. Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради</i>	108
<i>Алла Гончаренко, Наталія Дятленко. Як зробити навчання дошкільників цікавим та розвивальним: педагогічні родзинки</i>	112
<i>Олена Полякова. Методичні поради педагогам початкової школи щодо формувального оцінювання</i>	116
<i>Ольга Третяк. Удосконалення інфо-, медіаграмотності вчителя початкової школи</i>	120
<i>Вікторія Щербина. Забезпечення вчителями початкових класів якості освітньої діяльності в умовах воєнного стану в Україні</i>	125
<i>Ірина Байдак. Особливості викладання предмета «фізична культура» в очному, дистанційному та змішаних формах в умовах воєнного стану</i>	127
<i>Наталія Денисова. Штучний інтелект у початковій школі: цікаво й корисно</i>	131
<i>Зоя Еманова. Тілесна перкусія (Body Percussion) як засіб гармонізації музичного розвитку дітей</i>	136
<i>Наталя Зеленьак. Дисграфія в молодших школярів, причини виникнення, види та корекція</i>	139
<i>Христина Лічманенко. Короткотривалі проекти та їх впровадження в навчальному процесі в початковій школі</i>	144
<i>Олена Мельничук. Навчання в укритті: виклики і рішення</i>	147
<i>Кристина Дубініна. Експериментально-дослідницька діяльність на уроках «Я досліджую світ»</i>	150
<i>Олена Ніжнік. День без іграшок у закладі дошкільної освіти (історія одного дня під час воєнного стану)</i>	156
<i>Ірина Санковська. Формування в учнів початкової школи навички раціонального використання енергії</i>	158
<i>Юрій Черпак. Інноваційний контекст роботи вчителя фізичної культури: виклики часу</i>	172
<i>Тетяна Шевченко, Галина Яковчук. Музейний простір дошкільного закладу під час військового стану як осередок зцілення й розвитку особистості</i>	177
<i>Олена Таран, Ірина Санковська. Методичні рекомендації та практичні поради під час роботи над темою «Вімельбух. Розглядаємо вімельбух»</i>	182
Мовно-літературна галузь	188
<i>Наталія Дика, Олександра Глазова. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури в 2024–2025 навчальному році</i>	188

<i>Наталія Дика, Наталія Розінкевич.</i> Особливості викладання української літератури в очному, дистанційному та змішаному форматах: методичні підказки	202
<i>Світлана Сафарян.</i> Забезпечення якості навчання зарубіжної літератури в умовах воєнного стану	216
<i>Людмила Співакова.</i> Застосування цифрових платформ, інструментів та додатків для підвищення ефективності навчання англійської мови: інтеграція цифрових та педагогічних технологій	224
<i>Лідія Дончук.</i> Розробка уроку до Дня рідної мови	233
<i>Оксана Лутанюк.</i> Емоційне налаштування учнів під час уроків української та літератури	240
<i>Алевтина Багінська.</i> Розвиток білінгвального середовища в закладі загальної середньої освіти (з досвіту роботи педагогічних працівників Ліцею № 34 імені Віктора Максименка)	242
Природничо-математична галузь	255
<i>Ярослав Якунін.</i> Проект програми STEAM факультативу «Смартографія» для 7–9 класів: створення мотивації до вивчення предмета через спецінтерес дитини	255
<i>Людмила Булигіна.</i> Ефективне використання ресурсів ІТ студій Дія. Освіта на уроках інформатики	260
<i>Василь Заплатинський.</i> Викладання тематики воєнних небезпек в інтегрованому курсі «Здоров'я, безпека та добробут» та у предметі «Основи здоров'я»	261
<i>Вадим Гавронський.</i> Підготовка вчителів до впровадження принципів Нової української школи під час вивчення фізики в 7 класі	268
<i>Олександр Рудик.</i> Роль асинхронної дистанційної освіти	278
<i>Сергій Колесніков.</i> Інформаційні технології на уроках математики: проект “Каштан”. Експертна система з математики для учнів 8 класу	279
<i>Ірина Воротникова.</i> Корисні ресурси для вчителів математики	285
<i>Вікторія Косик.</i> Активні покликання на е-ресурси з географії, фізики, хімії, біології	288
<i>Максим Рудич.</i> Подолання освітніх втрат із соціальної та здоров'язберезувальної освітньої галузі на прикладі ВШО	301
<i>Ірина Філоненко.</i> Методичні рекомендації щодо навчання хімії у 2022/2025 навчальному році	324
<i>Яна Коваль.</i> Вивчення теми «Різноманітність речовин» у 7 класі	329
<i>Галина Надточий.</i> Використання елементів гри у навчанні хімії	336
<i>Альона Пікож.</i> Використання інтеграційних елементів STEAM на уроках хімії	339

<i>Юлія Балясна. Дослідження на уроках хімії:</i>	
паперова хроматографія	341
<i>Лариса Коломієць. Організація роботи</i>	
над проектами-дослідженнями	343
<i>Людмила Рак. Організація освітнього процесу</i>	
в 2024/2025 навчальному році із трудового навчання	
і технологій	349
Громадянська та історична галузь	367
<i>Оксана Салата. Виховання громадянськості учнів на ідеях</i>	
української державності	367
<i>Нінель Клименко. Громадянська та історична галузь</i>	<i>371</i>
<i>Ольга Дудар. Діяльнісний підхід на уроках історії</i>	<i>377</i>
<i>Юрій Беззуб. Навчально-методичний путівник</i>	
(модельні навчальні програми, підручники,	
посібники, інформаційні ресурси)	382
<i>Фелікс Левітас, Олександр Трухан. Освітня стратегія</i>	<i>388</i>
ПОЗАКЛАСНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА РОБОТА	
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	396
<i>Світлана Хімко. Про проведення I, II та III етапів</i>	
Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів	
у місті Києві та результати участі предметних команд	
у IV (фінальному) етапі олімпіад у 2023/2024 н.р.	396
<i>Олена Герасимович. Створення умов для зростання</i>	
майбутньої наукової еліти України	406
<i>Лариса Дейдши. Позашкільна освіта: завдання</i>	
на наступний навчальний рік	412
<i>Галина Лінчевська, Інна Прохорова. Поради класним керівникам</i>	
закладів загальної середньої освіти з національно —	
патріотичного виховання учнів	418
<i>Вадим Загорко. Науково-методична робота ліцею</i>	
як складник національного виховання	423

Список використаних джерел:

1. Верховна Рада України прийняла Закон «Про дошкільну освіту». Прес-служба Апарату Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/print/250462.html>
2. Верховна Рада ухвалила законопроект «Про дошкільну освіту»: що зміниться для освітян, вихованців і їхніх батьків. URL: <https://nus.org.ua/news/verhovna-rada-uhvalyla-zakonoprojekt-pro-doshkilnu-osvitu-shho-zminytsya-dlya-osvityan-vyhovantsiv-i-yihnih-batkiv/>
3. В Україні прийняли новий закон «Про дошкільну освіту». URL: https://osvita.ua/news/92272/#google_vignette
4. Про освіту. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA#Text>
5. Рада ухвалила закон про дошкільну освіту: що зміниться у садочках для дітей і батьків. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zakon-doshkilnu-osvitu-shcho-zminitsya-sadochkah-1717597955.html>

Світлана Цибульська,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Психосоціальна підтримка молодших школярів на початку навчального року: ідеї та поради

У новому 2024–2025 навчальному році перед освітньою спільнотою постає багато викликів, проте питання безпеки та психосоціальної підтримки здобувачів освіти має першочергове значення.

Після довготривалих канікул дітям важко повертатися до занять, тому перші тижні навчання повинні бути адаптаційними і поступово вводити дітей у світ знань. Важливо налагодити емоційний зв'язок із кожною дитиною, тому радимо перед по-

чатком навчального року через електронні застосунки надіслати в групу класу чи на поштову скриньку батьків лист-повідомлення про радість від очікуваної зустрічі з дітьми (особливо, якщо це майбутні першокласники). У перший день навчання потрібно бути максимально уважним до кожної дитини, зазначити, як Ви раді бачити всіх, як подорослішали та змужніли Ваші вихованці. Такі слова підтримки наповнять учнів позитивними емоціями, а в класі пануватиме атмосфера прийняття, довіри, спокою і захищеності.

Спільні цінності та патріотичний настрій мають об'єднати дітей. У класі можна розмістити плакати та малюнки, які відображають нашу силу і єдність. Перший урок має бути особливим і мотивувати учнів на важливість навчання заради майбутнього. Можна створити з дітьми колаж «Карта мрій» та подумати, як навчання допоможе досягнути цієї мети. Надихнути дітей, вселити відчуття надії та позитиву допоможе квест «Незвичайна подорож з однокласниками». Кожен етап мандрівки — це виконання різних завдань. Певний символічний предмет, захований у яскраву скриньку, який знайдуть діти, створить елемент гри, казковості.

Радимо поговорити з дітьми про патріотизм як цінність, з'ясувати, що для них означає бути патріотом, для чого знати свою історію, як шанувати пам'ять минулого та героїв сучасності. Можна попросити дітей поділитися думками щодо власної стійкості, розказати, що допомагає вистояти і справитися з усіма негараздами, поділитися своєю «суперсилою». Цікаві форми, методи та прийоми роботи з національно-патріотичного виховання для роботи з дітьми можна знайти у модулі «Плекаємо патріота: формування особистісних якостей учня початкової школи» <https://elearning.ipk.kubg.edu.ua/enrol/index.php?id=456>

У перші дні навчання розпочинаємо роботу зі створення простору взаємин — обговорення правил класу. Чіткі рекомендації викликають у дітей усвідомлення структурованості освітнього простору, безпеки, спонукають до відповідальності та контролю за особистою поведінкою. Нагадуємо дітям про рутини. Передбачувані щоденні дії значущі для формування у молодших школя-

рів відчуття стабільності та буденності. Рекомендуємо проводити такі бесіди на ранковій зустрічі, яка є активною формою створення комфортної атмосфери в дитячому колективі та покликана мотивувати учнів до навчання. Змістове наповнення кожного етапу ранкової зустрічі повинно бути актуальним та відповідати сучасним потребам: мінна безпека, дії у надзвичайних ситуаціях, основи цивільного захисту. Для відпрацювання алгоритмів найкраще періодично організовувати ситуаційно-рольові ігри.

Шкільне життя у воєнний час наповнене стресовими і травмуючими ситуаціями. Найлегший спосіб «пропрацювати» їх через гру та арт-техніки: малювання, казкотерапію, театралізацію, експресивні форми мистецтва (спів, музика, танці). Є діти, яких втомлюють надмірні контакти, і вони прагнуть усамітнення. Для них можна обладнати у класі «безпечне місце». Тут діти зможуть відпочити на пуфі, чи посидіти у кріслі-мішку, погратися м'якими іграшками, що теж стають дієвим психологічним та педагогічним інструментом. Спілкування від імені іграшки дозволяє дитині поділитися своїми тривогами і хвилюваннями. Прояви турботи про улюблену іграшку додають дитині силу витримати напругу і швидше заспокоїтися.

У зв'язку з воєнними діями багато дітей мають знижений рівень соціальної адаптивності, основними ознаками якого є невпевненість, замкнутість, обмежене спілкування. Відновити почуття благополуччя учнів, налагодити ефективну комунікацію допомагають ігрові активності. Поради щодо фізичної, моральної, психічної стабілізації дітей та формування їх життєстійкості розміщено за покликанням: <https://elearning.ipokubg.edu.ua/course/view.php?id=535>.

Допомогти вчителю налагодити привітне спілкування у класі, формувати доброзичливі, гуманні взаємини, ціннісне ставлення до однокласників допоможуть поради, розміщені у модулі «Спілкуємось ефективно: як розвивати діалогічне мовлення молодших школярів», який можна знайти за покликанням <https://elearning.ipokubg.edu.ua/course/view.php?id=526>.

Отже, ранкові рутини, встановлення правил класу, підтримка позитивного виховання, навчання через ігрові активності —

це інструменти, які дозволяють досягнути передбачуваності та структурованості освітнього простору, двох визначальних чинників здорового розвитку і зростання дітей.

Ще більше корисної інформації запропоновано для педагогів на платформі дистанційної освіти ІПО <https://elearning.ipokubg.edu.ua/?redirect=0>. Близько 200 модулів допоможуть педагогам знайти відповіді на запитання, як оптимізувати програму та проводити уроки у воєнний час, як створювати безпечний і захищений освітній простір у закладі освіти та на онлайн-уроках, як торкатися делікатних питань втрати близьких і говорити з дітьми про війну, як зберігати ресурс здобувачів освіти та не вигорати самому.

Із метою педагогічного супроводу вчителя та надання йому дієвого інструментарію в роботі з дітьми в умовах воєнного стану викладачі Інституту післядипломної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка опублікували порадник, у якому представлено досвід роботи освітян міста Києва під час війни щодо забезпечення якості освіти, зібрано рекомендації для збереження й відновлення внутрішніх ресурсів учасників освітнього процесу.

https://drive.google.com/file/d/1Et-AY_50Vbz0tG0UADHlg1jB4cZbHRZc/view

<https://drive.google.com/file/d/1olwY8tMT3febemiDswTyLiHlvgeta5-Z/view>

Вчителі, психологи, соціальні педагоги повинні спрямувати свій потенціал на формування безпечного середовища у закладі освіти та надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу.